

צדק לכל? יהודים וערבים במערכת המשפט בישראל

פרופ' אריה רטנר, פרופ' גדעון פישמן

**כנס הרצליה
דצמבר 2003**

Arye Rattner, Gideon Fishman
Justice For All? Jews and Arabs in the Israeli Criminal Justice System. Prager,
Wesport Connecticut, 1998.

צדק לכל? יהודים וערבים במערכת המשפט בישראל

מבוא

אחת מהתופעות המרכזיות המעסיקות חברות ומדינות מודרניות היא תופעת אי השוויון בין רוב ומיעוט ובין קבוצות אתניות וגזע שונות. מחקרים רבים נערכו במשך השנים בנושא פערים ואי שוויון ובכלל זה גם בנושא אי שוויון במערכת המשפט, החל משלב פתיחת תיקים נגד חשודים וכלה בגזר הדין וההחלטה בדבר חומרת העונש. אם לשפוט על פי מספר המאמרים שהתפרסמו בנושא, הרי שדומה כי מירב תשומת הלב נתנה לאי שוויון בהכרעות המתקבלות בבתי המשפט בשלבי ההרשעה וגזר הדין (Johnson, 1982; Hagan and Albonetti, 1982; Hagan, 1974; Bullock, 1961). נכון להיום התבצעו מרבית המחקרים בארה"ב ואילו במדינות אחרות זכה נושא זה לתשומת לב שולית למדי. לאור קיומם של שסעים חברתיים ולאומיים ברורים מאד, מהווה ישראל מעבדה טבעית לחקר תופעת אי השוויון במערכת המשפט כמו גם במערכות אחרות של פיקוח חברתי.

אי שוויון במערכת המשפט בישראל

למרות הקביעה כי קיימים פערים בין יהודים וערבים בהליכים המתקיימים במערכת המשפט, נדמה כי לא נאמרה עדיין המילה האחרונה בנושא. מרבית הממצאים הקיימים מבוססים על מחקרים המוגבלים בהיקפם ואי לכך גם מוגבלים ביכולת ההסקה מהם. מחקר שבדק קבלת החלטות הנוגעות להפניה לקצין מבחן (כהן ופלמור, 1985) מצא שבעוד שפיקוח של קצין מבחן הוטל ב- 44.8% מהמקרים של נבדקים יהודים, הרי שהחלטה דומה לגבי נבדקים ערבים התקבלה רק ב- 17.5% מהמקרים, זאת לאחר פיקוח על חומרת העבירה. במחקר אחר שנערך על ידי פישמן וסורוקה (1980) נבדקו בבתי המשפט בנצרת וחיפה תיקים של יהודים וערבים, ונמצא כי עונשי מאסר הוטלו על 53.1% מהנבדקים בקרב נאשמים ערבים לעומת 27.7% מהנבדקים שבהם הנאשם היה יהודי. מאידך עונשי מאסר על תנאי הוטלו על 44.6% מהמורשעים היהודים לעומת 37.5% מהמורשעים הערבים. יתרה מזאת בעוד שפיקוח קצין מבחן הוטל על 9.4% מהנאשמים הערבים, נמצא כי מקרב הנאשמים היהודים הוטל פיקוח קצין מבחן על 27.7% מהנאשמים היהודים. מחקר בהיקף גדול יותר נערך על ידי פרישטיק (1983) ובו נבדקו 1,194 תיקים של מבוגרים שנשפטו בין השנים 1978-1981. לאחר פיקוח על סוג העבירה התברר כי ערבים שהורשעו נשלחו לעונשי מאסר בשיעור גבוה יותר (62% לעומת 48% בקרב היהודים). באופן דומה נבדקו הליכי השיפוט של עברייני תעבורה על ידי חסין וקרמניצר (1988). הממצאים במחקר זה מצביעים כי עונשים חמורים

יותר כגון שלילת רשיון הוטלו על ערבים בשיעור של 61.9% מהנאשמים הערבים לעומת 24.1% מהנאשמים היהודים.

דו"ח מקיף בנושא פשיעה ופיקוח חברתי בישראל נכתב על ידי סטנלי כהן (1989). במחקר זה נבדקו 52,832 תיקים של יהודים וערבים. הנחת היסוד של כהן בעבודה זאת הייתה כי היות ובתי המשפט בישראל הנם מוסדות של "הממסד היהודי" יטופלו יהודים וערבים באופן שונה על ידי בתי המשפט. נבחנו שתי קטיגוריות של סגירות תיקים: "סגירה מחוסר ראיות" ו"סגירה מחוסר עניין לציבור". מתוך התיקים שנסגרו מחוסר עניין לציבור, 49% היו תיקים של חשודים יהודים לעומת 29% של חשודים ערבים.

היבטים נוספים של אי שוויון שנבדקו במחקרו של סטנלי כהן מתייחסים להרשעתם של עבריינים רצידיביסטים ולהטלת עונשי מאסר. ממצאי המחקר מצביעים כי מתוך העבריינים הרצידיביסטים היהודים שיעור המורשעים בעבירה הנוכחית עומד על 22.1% לעומת 14.9% בקרה הערבים. ברם חשוב לשים לב לעובדה כי בקרב היהודים שיעור הרצידיביסטים החמורים 6-12 הרשעות קודמות היה גדול יותר (23.4%) לעומת 19.6% מהערבים אשר השתייכו לאותה קטיגוריה. באשר להטלת עונשי מאסר הרי שכאן נמצאו במחקרו של כהן הבדלים קטנים בלבד. 16.46% מכל העבריינים היהודים הבוגרים שהורשעו נשפטו לעונשי מאסר לעומת 15.36% מהערבים.

ממצאים המצביעים על התייחסות נוקשה יותר כלפי ערבים נמצאו גם במחקרם של חאג, יחיא, טייכמן ורהב (1994) אשר בדקו 852 תיקים בין השנים 1982-1983. פערים לטובת יהודים נמצאו הן בסוג העונש שנגזר על ידי בתי המשפט והן באורך עונשי המאסר.

במחקר נוסף שנערך על ידי רטנר (1996) נבדקה ההסתברות להטלת עונשי מאסר בתיקים של יהודים וערבים שהורשעו בשנת 1989. ממצאי המחקר הוכיחו כי ללא פיקוח על משתנים הקשורים לסוג העבירה או לעבר פלילי קודם, ההבדל בין יהודים וערבים בהסתברות לקבל עונש מאסר היו קטנים. אך כאשר מפקחים על סוג העבירה הסיכוי של הערבים לקבל עונשי מאסר גבוהים בהרבה משל היהודים, ההבדל בלט במיוחד בעבירות אלימות--עבירות נגד גוף ועבירות נגד אדם. כאשר העבר הפלילי של הנאשם נלקח בחשבון התברר כי לגבי נאשמים בעלי עבר פלילי קודם ההסתברות להטלת עונש מאסר הייתה גבוהה יותר בקרב נאשמים ערבים לעומת יהודים.

מרבית המחקרים שנעשו עד היום בישראל אכן מצביעים על קיומם של פערים בהליכים השונים המתבצעים במערכת המשפט, כמעט תמיד לרעת נאשמים ערבים. יחד עם זאת חשוב לזכור כי רב המחקרים שנעשו היו מוגבלים בהיקפם, הן מבחינת גודל, והן מבחינת פרק הזמן שאליו התייחסו. לא מן הנמנע כי אירועים שונים שהתרחשו במדינת ישראל לאורך השנים נתנו את אותותיהם בהתייחסות אל המיעוט הערבי בישראל גם בתוך מערכת המשפט. לאור זאת החלטנו על ביצוע המחקר הנוכחי, תוך כוונה לבחון את הסוגייה לאורך זמן ועל פני קבוצות עבירות שונות, ותוך כדי התייחסות למספר רב של משתני רקע משפטיים ולבר - משפטיים.

המחקר הנוכחי

תאור המדגם

הנתונים למחקר הנוכחי נדגמו מתוך קובץ רישום פלילי של משטרת ישראל. מתוך כל אחת מהשנים 1980-1992 נדגמו 3,637 אנשים אשר באותה שנת רישום פלילי (ר"פ) נפתח נגדם התיק (פ"א) הראשון. בעבור כל אדם שעלה במדגם נדגמו כל יתר התיקים שצבר במהלך השנים הנ"ל. בסה"כ נדגמו 43,644 אנשים אשר נגדם נפתחו במהלך התקופה הנדונה 97,001 תיקי פ"א. בכל רשומה שייצגה תיק היה מידע אודות תאריך העבירה, סוג העבירה, רישומים קודמים (כולל הרשעות קודמות, מאסרים קודמים), סיבות הסגירה במידה והתיק נסגר, גזר הדין, והעונש שבוצע בפועל. כל הפרטים המזהים הושמטו מהקובץ לפני העברת הקובץ אלינו לצרכי עיבוד נתונים. ניתוח הנתונים התייחס רק לעבירות שבוצעו בתחומי מדינת ישראל (כולל מזרח ירושלים) ורק לתיקים שההליך המשפטי בהם התקיים בבימ"ש אזרחי בישראל (לא כולל בתי דין צבאיים). קובץ הנתונים המקורי כלל עבירות שבוצעו בידי ערבים-פלשתינאים תושבי יהודה שומרון וחבל עזה. לצורך הניתוח הנוכחי הושמטו רשומות אלו והבדיקה התייחסה רק לתיקים של יהודים ושל ערבים אזרחי מדינת ישראל.

התפלגות עבירות

לוח מס. 1 מציג את התפלגות התיקים. מתוך 60,018 תיקים, 21.57% מהתיקים היו תיקים שנפתחו נגד ערבים והיתר 78.43% נגד יהודים. לעומת ייצוגם של ערביי ישראל באוכלוסיית המדינה (19%), קיים באוכלוסיית התיקים ייצוג יתר של כ-2.5% בלבד. מבדיקת התפלגות הגיל של בעלי התיקים עולה כי 5.3% היו מתחת לגיל 21, 33.7% בין הגילים 21-30, 30% בין הגילים 31-40, 16.9% בין הגילים 41-50, ו-14.1% מעל גיל 51. הגיל הממוצע בקרב היהודים הוא 26 ובקרב הערבים 22.

בניגוד להנחה הרווחת כי ערביי ישראל מהווים "גייס חמישי" במדינה, וכן בניגוד להנחה כי ערביי ישראל שולחים יד בעיקר בעבירות בתחום הלאומני והאידיאולוגי, מצביעים הנתונים בלוח 1 על העובדה שתרומת ערביי ישראל למעגל הפשיעה במדינה משתקפת בכל תחומי הפשיעה. רק 3.9% מסך כל התיקים שנפתחו נגד ערבים היו תיקים שעניינם עבירות נגד בטחון המדינה (בגידה וריגול, מרד והסתה למרד, יידוי אבנים על רקע לאומני, מסירת סודות רשמיים, הסתננות). שיעור תיקים אלה בקרב בעלי התיקים היהודים היה 0.71% בלבד. מתוך כלל התיקים שנפתחו 23% מהתיקים עניינם היה עבירות נגד הסדר הציבורי (התקהלות או התאגדות, קטטות והפרעות במוסדות, הסגת גבול, הכשלת עובד ציבור, תקיפה והכשלת שוטר, ועוד). בקרב האוכלוסייה היהודית היה שיעור תיקים אלה 22.4% לעומת 24% בקרב הערבים.

שכיחות תיקים לפי לאום (יהודים וערבים)

סה"כ	ערבים	יהודים	סוג עבירות בטחון
770	435	335	
1.28	56.49	43.51 ¹	
	3.9	0.71 ²	
13,676	3,116	10,560	נגד הסדר ציבורי
22.79	22.78	77.22	
	24.07	22.43	
326	211	115	נגד חיי אדם
0.54	64.72	35.28	
	1.6	0.24	
8,585	2,040	6,545	נגד גוף
14.30	23.76	76.24	
	15.76	13.9	
803	148	655	עבירות מין
1.34	18.43	81.57	
	1.14	1.39	
4,640	722	3,918	מוסר
7.73	15.56	84.44	
	5.58	8.32	
23,945	5,328	18,617	רכוש
39.90	22.25	77.75	
	41.15	39.55	
5,620	706	4,914	הונאה
9.36	12.56	87.44	
	5.45	10.44	
796	96	700	כלכליות
1.32	12.1	87.9	
	0.74	1.49	
97	52	45	אדמיניסטרטיביות
0.16	53.61	46.39	
	0.4	0.09	
390	47	343	רישוי
0.64	12.05	87.94	
	0.36	0.72	
370	46	324	אחרות
0.61	12.43	85.56	
	0.35	0.78	
60,018	12,947	47,071	סה"כ
100	21.57	78.43	

1. אחוז מהשורה

2. אחוז מהטור

שיעור העבירות נגד חיי אדם (רצח, ניסיון לרצח, הריגה, גרימת מוות ברשלנות, ועוד) בקרב כלל מדגם התיקים במחקר הנוכחי הנו כחצי אחוז (0.54%, n=326 תיקים). מתוך כלל התיקים של עבירות נגד חיי אדם 64.72% הם תיקים של ערבים לעומת 35.28% תיקים של יהודים. חשוב לציין כי בסך הכל גם בקרב הערבים וגם בקרב היהודים יש לעבירות נגד חיי אדם משקל קטן יחסית בתוך כלל העבירות המבוצעות, 0.24% מכלל התיקים בקרב היהודים ו- 1.6% בקרב בעלי התיקים הערבים.

ייתכן וייצוג היתר הבולט של ערבים בקטגוריה זאת נובע מהכללת עבירת "יידוי אבנים על רקע לאומני" לקבוצת עבירות זאת, למרות שמספר עבירות אלה בתחומי הקו הירוק היה קטן יחסית. נתון נוסף הבולט (מתוך ניתוח פנימי) בקבוצת עבירות אלה מצביע כי מתוך 32 תיקים שעניינם רצח, 65% היו תיקים שנפתחו נגד ערבים, לעומת 35% שנפתחו נגד יהודים.

מתוך כלל התיקים שנפתחו, 14.3% מהתיקים היו בגין עבירות נגד גופו של אדם (חבלה גופנית חמורה, תקיפת שוטרים, תקיפת עובדי ציבור בתפקיד, תקיפת שוטר בנשק חם ועוד). מתוך כלל התיקים שנפתחו נגד ערבים 15.76% היו תיקים בגין עבירות נגד גופו של אדם, לעומת 13.9% מתוך התיקים שנפתחו נגד יהודים. הקטגוריה השכיחה ביותר הנה עבירות הרכוש וזו מהווה 40% מסך כל התיקים. תיקים בגין עבירות רכוש מהווים 41% מסך כל התיקים שנפתחו נגד ערבים, ו- 40% מהתיקים שנפתחו נגד יהודים.

עבריינים חוזרים

במהלך המחקר התייחסנו לעבר הפלילי של אותם אנשים שנגדם נפתחו תיקים. משתנה זה הוגדר באמצעות מספר התיקים הקודמים לתיק הנוכחי. ל- 55.22% מהאנשים שנכללו במדגם לא היו תיקים קודמים, בקרב היהודים 54.3% היו ללא תיקים קודמים ובקרב הערבים 51.9%. בכל הקטגוריות האחרות דומה הייצוג של יהודים וערבים לייצוגם של שתי האוכלוסיות במדגם. בקרב בעלי תיק קודם אחד, 76% היו יהודים, לעומת 24% ערבים, בקרב בעלי שני תיקים קודמים, 74% היו יהודים לעומת 26% ערבים, ובקבוצת בעלי 3 תיקים קודמים ויותר, 77% היו יהודים לעומת 23% ערבים.

לוח 2

שכיחות רצידיביזם לפי לאום

מספר עבירות קודמות	יהודים	ערבים	סה"כ
0	10,839	2,903	13,796
	78.96 ¹	21.04	55.22
	54.8 ²	51.9	
1	3,281	1,027	4,308
	76.16	23.84	17.24
	16.4	18.3	
2	1,521	530	2,051
	74.16	25.84	8.21
	7.6	9.4	
3+	3,697	1,132	4,829
	76.56	23.44	19.33
	18.5	20.2	
סה"כ	19,932	5,592	24,984
	76.62	23.38	

1. אחוז מהשורה
2. אחוז מהטור

סגירת תיקים

בשלב זה נבדקה ההסתברות לסגירת תיק בקרב יהודים וערבים. ניסינו לאמוד את השפעתם של משתנים שונים על ההסתברות שתיק ייסגר תוך פיקוח על סוג העבירה ועל התקופה בה התרחש האירוע. לצורך כך השתמשנו במודלים המבוססים על ניתוח רגרסיה לוגיסטית. ניתוח סטטיסטי זה מאפשר לבחון את השפעתם של משתנים שונים על משתנה תלוי שהוא משתנה דמה (0 ; 1). בעזרת מקדמי הרגרסיה אשר התקבלו חושבה ההסתברות להתרחשותו של האירוע (במקרה זה סגירת תיק) בקרב יהודים וערבים תוך לקיחה בחשבון של משתנים שונים אשר באמצעותם הורכבו פרופילים שונים כפי שיוצג בטבלאות בהמשך.

לוח 3 מציג את התפלגות התיקים שנסגרו על פי לאום וסוג העבירה. מתוך 60,018 תיקים, נסגרו 25,183 (41.95%) וההליכים המשפטיים בהם הופסקו. ב- 48.4% מהמקרים נסגרו תיקים מחוסר ראיות, וב- 48.5% נוספים נסגרו תיקים מחוסר עניין לציבור. כל יתר התיקים (3.1%) נסגרו מסיבות אחרות. מתוך כלל התיקים שנסגרו 78.4% היו תיקים של יהודים לעומת 20.6% תיקים של ערבים. על פני כל תקופת המחקר ועל פני כל קבוצות העבירות סיכויי הסגירה של תיק של יהודי גדולים רק במעט (42%) מסכויי הסגירה של תיק של ערבי (39%). ברם כאשר נבחנת ההסתברות לסגירת תיק תוך לקיחה בחשבון של משתנים שונים מתקבלת תמונה שונה.

לוח 3

התפלגות סגירת תיקים לפי עבירות ולאום

<i>N</i>	ערבים (%)	<i>N</i>	יהודים (%)	עבירות שלגביהם נסגר התיק
530	35.28	379	46.97	עבירות בטחון
3,190	39.94	10,714	46.78	סדר ציבורי
227	25.11	122	47.54	נגד חיים
2,092	47.32	6,662	49.71	נגד גוף
152	35.53	658	48.33	עבירות מין
734	29.16	3,926	32.17	עבירות מוסר
5,467	37.66	18,785	37.83	רכוש
728	36.13	4,938	46.96	מרמה
121	24.79	705	17.73	עבירות כלכליות
55	30.91	46	45.65	אדמיניסטרציה
37	29.73	329	48.02	עבירות רישוי
65	29.23	374	36.90	אחר
13,398	5,175	47,638	20,008	סה"כ
	39.00%		42.00%	

כאמור סדרה של רגרסיות לוגיסטיות כדוגמת זאת המוצגת בלוח 4 בוצעו בשלב הראשון על מנת לאפשר את חישוב ההסתברות לסגירת תיק בעבור הפרופילים השונים. חישוב ההסתברות בעבור כל אחד מהפרופילים נעשה באופן הבא:

$$prob(event) = \frac{1}{1 + e^z}$$

נוסחה מס. 1

נוסחה מס. 2

$$Z = B_0 + B_1 X_1 + B_2 X_2 + \dots + B_p X_p$$

לוח 4
 רגרסיה לוגיסטית לסגירת תיקים: מודל כללי

מובהקות	Wald square	chi- תקן	מקדם	משתנה
0.0001	334.27	0.043	-0.736	Intercept
0.0001	17.036	0.021	-0.090	ערבי
0.0001	1386.45	0.008	-0.301	רצידיביסט
0.0001	307.68	0.0009	0.016	גיל
0.0001	35.70	0.019	0.114	סטטוס משפחתי
N.S.	2.94	0.034	0.059	מאסר קודם
0.0001	204.20	0.002	-0.041	הרשעות קודמות
0.0001	56.30	0.024	-0.180	מין
0.0001	390.59	0.032	0.643	1 תקופה 2
0.0001	616.40	0.032	0.712	3 תקופה
0.0001	576.44	0.028	0.675	4 תקופה
0.0001	876.02	0.027	0.819	5 תקופה
0.0001	1083.67	0.030	0.989	6 תקופה

לוח 5
 הסתברות מנובאת של סגירת תיקים לפי לאום, גיל ותקופת זמן: מודל כללי

תקופה 6		תקופה 1		ערבים		יהודים		פרופיל
ערבים	יהודים	ערבים	יהודים	גיל	גיל	גיל	גיל	
45	25	45	25	45	25	45	25	
0.67	0.59	0.69	0.61	0.43	0.35	0.45	0.37	גבר; אין תיקים קודמים
0.20	0.28	0.22	0.30	0.089	0.13	0.09	0.14	גבר; 3 תיקים קודמים; הרשעה קודמת אחת
0.02	0.02	0.03	0.02	0.01	0.00	0.01	0.008	גבר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
7								

מהממצאים שבלוח 5 עולה כי ההבדלים בהסתברות לסגירת תיקים בקרב יהודים וערבים קטנים ביותר, גם כאשר מדובר בחשודים ללא עבר פלילי קודם וגם במקרים בהם קיים עבר פלילי קודם. במקרה של יהודי בגיל 25 ללא עבר פלילי קודם בתקופה הראשונה של המחקר (1980-92) קיימת הסתברות של 0.37 שתיק חקירה שנפתח נגדו ייסגר לעומת הסברות של 0.35 אצל עמיתו הערבי. גם בתקופה המאוחרת ביותר של המחקר (1990-92) בה עלתה לגבי כלל האוכלוסייה ההסתברות לסגירת תיקים, קיים הבדל קטן ביותר בין ההסתברות לסגירת תיקים בקרב היהודים (0.61) לבין ההסתברות לסגירת תיקים בקרב הערבים (0.59). פערים אלה נשמרים גם כאשר מדובר בעלי עבר פלילי קודם. לדוגמא, בקרב יהודים בגיל 25 בעלי 3 תיקים קודמים והרשעה קודמת אחת, ההסתברות לסגירת תיק הנה 0.14 לעומת הסתברות של 0.13 אצל ערבים בעלי נתונים זהים. תמונה

¹ המשתנה תקופה מתייחס לתקופת המחקר באופן הבא: 1=תקופה 1, 2=תקופה 2, 3=תקופה 3, 4=תקופה 4, 5=תקופה 5, 6=תקופה 6.

דומה חוזרת גם כאשר מדובר למשל בבעלי 5 תיקים קודמים ושלוש הרשעות קודמות. מעבר לפערים בין יהודים וערבים עולה בברור מתוך הממצאים כי ככל שמספר התיקים הקודמים שיש לחשוד גדול יותר כך קטנים הסיכויים שתיק שנפתח נגדו ייסגר, דבר זה נכון לגבי יהודים וערבים כאחד.

ההסתברות לסגירת תיקים נבדקה גם בקבוצות עבירות מסוימות. בכל שלוש הקבוצות המוצגות בלוח מס. 6 לא נמצאו הבדלים מובהקים בין יהודים וערבים בהסתברות לסגירת תיק. מאידך עולה בברור מן הממצאים, כי ככל שמספר התיקים הקודמים עולה כך פוחתת ההסתברות שהתיק הנוכחי ייסגר. לאחר ש- 25,183 תיקים נסגרו, הועברו 34,835 תיקים להמשך הליכים משפטיים. מתוך תיקים אלה 19,320 תיקים (55.46%) הסתיימו בהרשעה. מתוך כלל התיקים בהם הורשע הנאשם, 74.4% מהתיקים היו של יהודים, ואילו 25.6% תיקים היו של ערבים. חמישים ושלושה אחוזים מכלל תיקי היהודים שהגיע לכלל סיום בבית המשפט הסתיימו בהרשעה לעומת 61% מתיקי הערבים.

לוח 6
הסתברות מנובאת לסגירת תיקים על פי קטיגוריות פשיעה

פרופיל	תקופה 1	תקופה 6
עבירות אלימות		
גבר ; גיל 25	0.39	0.58
גבר ; גיל 25 ; 3 תיקים קודמים ; הרשעה קודמת אחת	0.19	0.35
גבר ; גיל 45	0.46	0.65
גבר ; גיל 45 ; 3 תיקים קודמים ; הרשעה קודמת אחת	0.24	0.42
עבירות של סדר ציבורי		
גבר ; גיל 25	0.35	0.59
גבר ; גיל 45	0.49	0.72
גבר ; גיל 25 ; 3 תיקים קודמים ; הרשעה קודמת אחת	0.31	0.43
גבר ; גיל 45 ; 3 תיקים קודמים ; הרשעה קודמת אחת	0.29	0.52
עבירות רכוש		
גיל 25	0.42	0.66
גיל 25 ; 3 תיקים קודמים ; הרשעה קודמת אחת	0.20	0.40
גיל 45	0.53	0.76
גיל 45 ; 3 תיקים קודמים ; הרשעה קודמת אחת	0.28	0.51

הרשעות

הקטגוריה השכיחה ביותר בה הורשעו נאשמים הייתה זאת של עבירות רכוש (38%), ולאחריה בסדר יורד, עבירות נגד הסדר הציבורי (23%), עבירות נגד גופו של אדם (12%), עבירות מרמה (10.5%), ועבירות נגד המוסר (9%). כאשר בוחנים את קטיגוריות הפשיעה השונות ניתן להבחין כי ייצוג יתר של ערבים קיים בקבוצת עבירות נגד בטחון המדינה (62% מכלל המורשעים הם ערבים), ועבירות נגד חיי אדם (76% מכלל המורשעים הם ערבים). ביתר קטיגוריות הפשיעה ייצוגיות היתר של ערבים גבוהה אך במעט משיעור ייצוגם באוכלוסיית בעלי התיקים במחקר הנוכחי. בעבירות נגד הסדר הציבורי שיעור הערבים שהורשעו הנו 28%, בעבירות נגד גוף 27% ובעבירות רכוש 27% (לוח 7).

התפלגות הרשעות לפי קטגוריות של עבירות ולאום

סוג עבירות	יהודים n	ערבים n	סה"כ n (%)
עבירות בטחון	86	140	226 (1.2)
	38 ¹	62	
	0.6 ²	2.8	
עבירות נגד הסדר הציבורי	3,192	1,250	4,441 (23)
	72	28	
	22.6	25.3	
עבירות נגד חיי אדם	35	110	145 (0.8)
	24	76	
	0.2	2.2	
נגד גוף	1,694	641	2,335 (12.1)
	73	27	
	11.8	12.9	
עבירות מין	150	65	215 (1.1)
	70	30	
	1.0	1.3	
מוסר	1,396	336	1,732 (9)
	81	19	
	9.7	6.8	
עבירות רכוש	5,379	1,969	7,348 (38)
	73	27	
	37.4	39.8	
מירמה/הונאה	1,723	298	2,021 (10.5)
	85	15	
	12.0	6.0	
עבירות כלכליות	425	57	482 (2.5)
	88	12	
	3.0	1.1	
עבירות אדמיניסטרטיביות	16	31	47 (0.2)
	34	66	
	0.1	0.6	
עבירות רישוי	137	19	156 (0.8)
	88	12	
	0.9	0.3	
עבירות אחרות	137	34	171 (0.9)
	80	20	
	0.9	0.7	
סה"כ	14,370	4,950	19,320 (100)
	74.4	25.6	

1. אחוז מהשורה
2. אחוז מהטור

בשלב זה בצענו שוב סדרה של רגרסיות לוגיסטיות על מנת לאמוד את השפעתם של המשתנים השונים על ההסתברות להיות מורשע. מתוך לוח 8 ניתן לראות כי באופן כללי כשאין התייחסות לקטיגורית פשיעה מסוימת ההסתברות של ערבי להיות מורשע גבוהה יותר מזאת של יהודי באופן עקבי. לדוגמא, בעוד שההסתברות של גבר יהודי בן 25 ללא עבר פלילי קודם להיות מורשע בעבירה הנוכחית הנה 0.12, ההסתברות של ערבי בעל תכונות דומות להיות מורשע היא 0.20. כאשר מדובר באנשים בעלי עבר פלילי קודם, עולה ההסתברות גם בקרב היהודים וגם בקרב הערבים, אך הפערים עומדים בעינם. במקרה של יהודי בעל 3 תיקים קודמים והרשעה בעבירה קודמת, ההסתברות להיות מורשע בעבירה הנוכחית הנה 0.22 לעומת 0.38 בקרב הערבים. בולטת במיוחד העובדה כי בתקופה של השנים 1990-92 ההסתברות, של יהודים וערבים כאחד, להיות מורשעים עלתה באופן משמעותי לעומת השנים 1980-82.

לוח 8 הסתברות להרשעה לפי תקופת זמן

פרופיל	תקופה 1	תקופה 6
גבר; ערבי; צעיר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות	0.20	0.81
גבר; יהודי; צעיר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות	0.12	0.69
גבר; ערבי; צעיר; 3 תיקים קודמים; הרשעה קודמת אחת	0.19	0.79
גבר; יהודי; צעיר; 3 תיקים קודמים; הרשעה קודמת אחת	0.10	0.67
גבר; ערבי; צעיר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות	0.19	0.80
גבר; יהודי; צעיר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות	0.11	0.66
גבר; ערבי; מבוגר ² ; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות	0.40	0.91
גבר; יהודי; מבוגר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות	0.25	0.84
גבר; ערבי; מבוגר; 3 תיקים קודמים; הרשעה קודמת אחת	0.36	0.90
גבר; יהודי; מבוגר; 3 תיקים קודמים; הרשעה קודמת אחת	0.22	0.82
גבר; ערבי; מבוגר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות	0.38	0.91
גבר; יהודי; מבוגר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות	0.25	0.85

1. צעיר מתייחס לנאשם בגיל 25.

2. מבוגר מתייחס לנאשם בן 45.

בהמשך נבדקה ההסתברות של יהודים וערבים להיות מורשעים בקבוצות ספציפיות של עבירות (עבירות אלימות, עבירות נגד הסדר הציבורי, ועבירות רכוש). מתוך עיון בלוחות 9-11 אנו לומדים כי בכל המקרים ובכל אחת מקבוצת העבירות, ובכל רמה של עבר פלילי, מעמדם של הערבים נחות לעומת היהודים והם ניצבים בפני הסתברות גבוהה משל היהודים להיות מורשעים בבית המשפט.

לוח 9
הסתברות להרשעה על עבירות אלימות לפי תקופת זמן

תקופה 6	תקופה 1	פרופיל
0.78	0.21	גבר; ערבי; צעיר ¹ ; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.63	0.12	גבר; יהודי; צעיר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.86	0.31	גבר; ערבי; צעיר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
0.75	0.18	גבר; יהודי; צעיר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
0.90	0.37	גבר; ערבי; מבוגר ² ; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.80	0.22	גבר; יהודי; מבוגר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.93	0.50	גבר; ערבי; מבוגר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
0.87	0.33	גבר; יהודי; מבוגר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות

1. צעיר מתייחס לנאשם בגיל 25.

2. מבוגר מתייחס לנאשם בן 45.

לוח 10
הסתברות להרשעה בעבירות נגד הסדר הציבורי לפי תקופת זמן

תקופה 6	תקופה 1	פרופיל
0.89	0.42	גבר; ערבי; צעיר ¹ ; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.81	0.28	גבר; יהודי; צעיר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.77	0.35	גבר; ערבי; צעיר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
0.64	0.22	גבר; יהודי; צעיר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
0.94	0.57	גבר; ערבי; מבוגר ² ; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.86	0.42	גבר; יהודי; מבוגר; ללא תיקים קודמים; ללא הרשעות קודמות
0.86	0.50	גבר; ערבי; מבוגר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות
0.76	0.34	גבר; יהודי; מבוגר; 5 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות

1. צעיר מתייחס לנאשם בגיל 25.

2. מבוגר מתייחס לנאשם בן 45.

לוח 11
הסתברות להרשעה על עבירות רכוש לפי תקופת זמן

תקופה 6	תקופה 1	פרופיל
0.85	0.26	ערבי; צעיר ¹ ; ללא הרשעות קודמות
0.75	0.15	יהודי; צעיר; ללא הרשעות קודמות
0.90	0.32	ערבי; צעיר; 3 הרשעות קודמות
0.81	0.20	יהודי; צעיר; 3 הרשעות קודמות
0.96	0.60	ערבי; מבוגר ² ; ללא הרשעות קודמות
0.93	0.46	יהודי; מבוגר; ללא הרשעות קודמות
0.98	0.70	ערבי; מבוגר; 3 הרשעות קודמות
0.95	0.54	יהודי; מבוגר; 3 הרשעות קודמות

1. צעיר מתייחס לנאשם בגיל 25.

2. מבוגר מתייחס לנאשם בן 45.

עונשי מאסר

בהליך דומה כפי שהוסבר לעיל נבדקה גם ההסתברות להטלת עונשי מאסר בפועל על נאשמים יהודים וערבים שהורשעו בדין. לוח 12 מציג באופן ברור את ההבדלים שנמצאו בין יהודים וערבים בהסתברות לקבלת עונש מאסר. מתוך עיון בממצאים עלה בברור כי בכל המקרים בהם מדובר בעבירות אלימות (עבירות, נגד גופו של אדם ועבירות נגד חיי אדם) קיימת הסתברות גדולה יותר להטלת עונש מאסר בקרב מורשעים ערבים לעומת עמיתיהם היהודים. הפערים מגיעים במקרים מסוימים לשיעור של פי שניים, כך למשל במקרה של צעיר יהודי בגיל 25 ללא עבר פלילי קודם, המורשע בעבירה אלימה וההסתברות שעונש מאסר יוטל עליו הנה 8% לעומת 19% במקרה של ערבי בעל אותם מאפיינים. ההסתברות שבית המשפט יטיל עונש מאסר גדלה כאשר מדובר ברווק צעיר (בן 25) בעל עבר פלילי קודם שאף ריצה מאסר קודם אחד, ומגיעה ל- 61% במקרה של יהודי, ואילו במקרה של ערבי בעל מאפיינים זהים ההסתברות לקבלת מאסר מגיעה ל 80%.

תמונה דומה מתקבלת כאשר מדובר בעבירות רכוש (לוח 13). גם כאן בולטת העובדה כי בכל המקרים גדולה ההסתברות להטלת עונש מאסר על ערבים שהורשעו בעבירות רכוש לעומת יהודים שהורשעו בעבירות זהות ובעלי רקע זהה.

לוח 12
פרופילים נבחרים להסתברות הטלת עונש מאסר - עבירות אלימות

פרופיל	יהודים	ערבים
צעיר ¹ ; רווק; תיק קודם אחד; מאסר קודם אחד	0.61	0.80
מבוגר ² ; רווק; תיק קודם אחד; מאסר קודם אחד	0.33	0.55
צעיר; נשוי; תיק קודם אחד; מאסר קודם אחד	0.37	0.60
מבוגר; נשוי; תיק קודם אחד; מאסר קודם אחד	0.16	0.31
צעיר; רווק; אין תיק קודם; אין מאסר קודם	0.08	0.19
מבוגר; רווק; אין תיק קודם; אין מאסר קודם	0.02	0.07
צעיר; נשוי; אין תיק קודם; אין מאסר קודם	0.03	0.08
מבוגר; נשוי; אין תיק קודם; אין מאסר קודם	0.01	0.03

1. צעיר מתייחס לנאשם בגיל 25.

2. מבוגר מתייחס לנאשם בן 45.

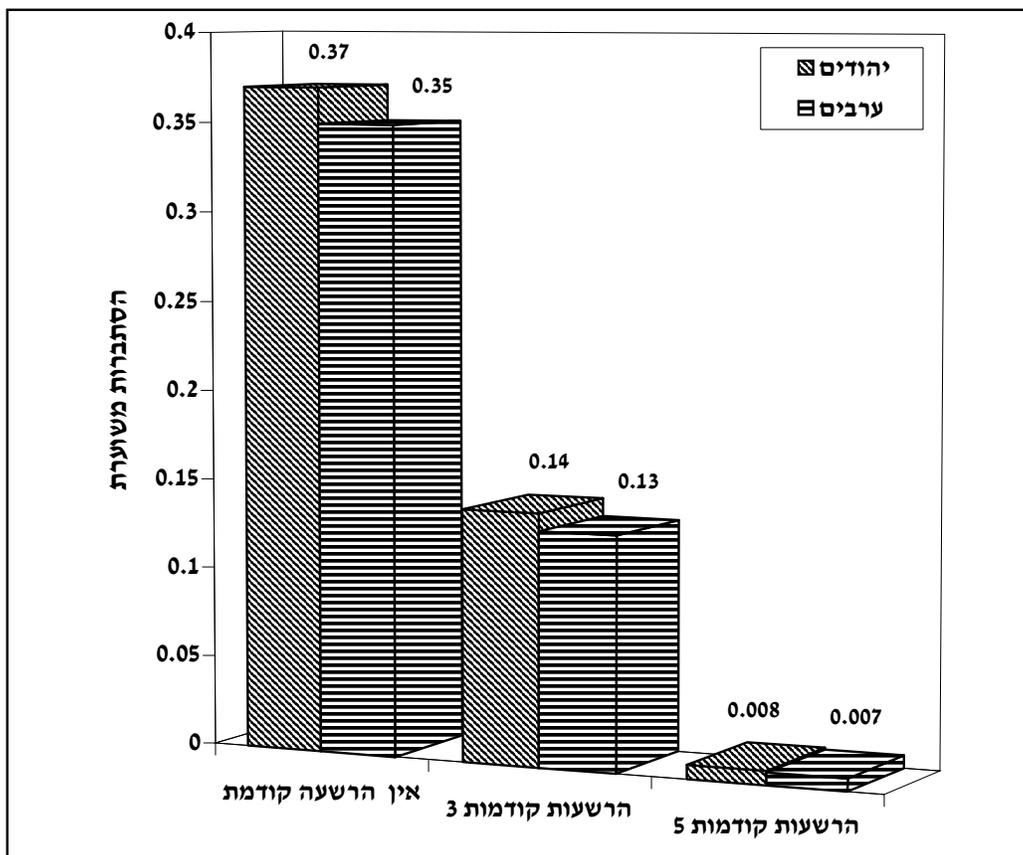
לוח 13
פרופילים נבחרים להסתברות הטלת עונש למאסר על עבירות רכוש

פרופיל	יהודים	ערבים
גבר; רווק; 3 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות; מאסר קודם אחד	0.86	0.89
גבר; נשוי; אין תיקים קודמים; אין הרשעות קודמות; אין מאסר קודם	0.04	0.05
אישה; נשואה; 3 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות; מאסר קודם אחד	0.64	0.71
אישה; נשואה; אין תיקים קודמים; אין הרשעות קודמות; אין מאסר קודם	0.02	0.03
גבר; נשוי; 3 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות; מאסר קודם אחד	0.76	0.81
גבר; נשוי; 3 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות; אין מאסר קודם	0.07	0.09
אישה; נשואה; 3 תיקים קודמים; 3 הרשעות קודמות; אין מאסר קודם	0.04	0.06

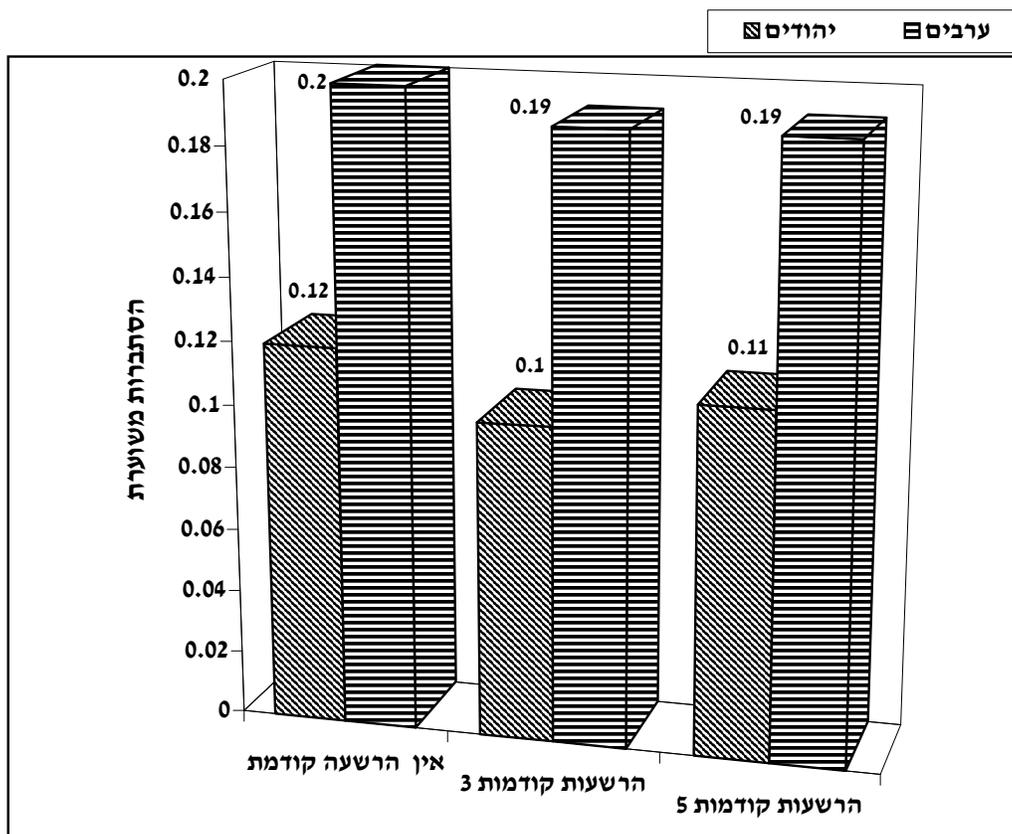
תרשימים 2-4 מציגים באופן ברור לא רק את הפערים הקיימים בכל שלושת הצמתים של קבלת החלטות שנבדקו, אלא אף את התרחבות פערים אלה יחד עם ההתקדמות בשלבי ההליך הפלילי. בעוד שבשלב שבו מתקבלות החלטות לגבי סגירת תיקים (מחוסר ראיות, מחוסר עניין לציבור ועוד) קיימים פערים קטנים יחסית בין יהודים וערבים בהסתברות לסגירת תיקים, קיימת מגמה ברורה של גידול בפערים אלה בשלבי ההרשעה וגזר הדין (הטלת עונשי מאסר). מתרשים 2 ניתן לראות כי הפערים הקטנים בין יהודים וערבים בשלב ההחלטה לגבי סגירת תיק נשמרים גם לגבי חסרי עבר פלילי וגם לגבי בעלי עבר פלילי קודם. למרות שהפער בין שתי הקבוצות אינו עולה בשום מקרה על 2% הרי שהוא פער קבוע ועקבי ככל שאנו בוחנים את ההחלטה לסגור תיק של חשוד. תמונה שונה מתקבלת כשבוחנים את ההסתברות להרשעה. על פי תרשים 3, ישנו פער ניכר של כ- 8-9% כאשר מדובר בנאשמים ללא עבר פלילי ופער זה נשמר גם בקרב בעלי עבר פלילי. חשוב לציין כי הפערים המתוארים בתרשימים אלה מייצגים רק אינפורמציה המתייחסת למספר ההרשעות הקודמות של החשוד, אך בפרופילים אחרים (בשלב ההרשעות) קיימים פערים גדולים אף יותר המגיעים ל- 15% ויותר.

פערים גדולים עוד יותר נמצאו בשלב של גזר הדין שבו מחליט השופט האם להטיל עונש מאסר או להסתפק בעונש אחר. נראה כי בשלב זה מגיעים הפערים לכדי פי שתיים בעיקר כאשר מדובר בעבירות אלימות.

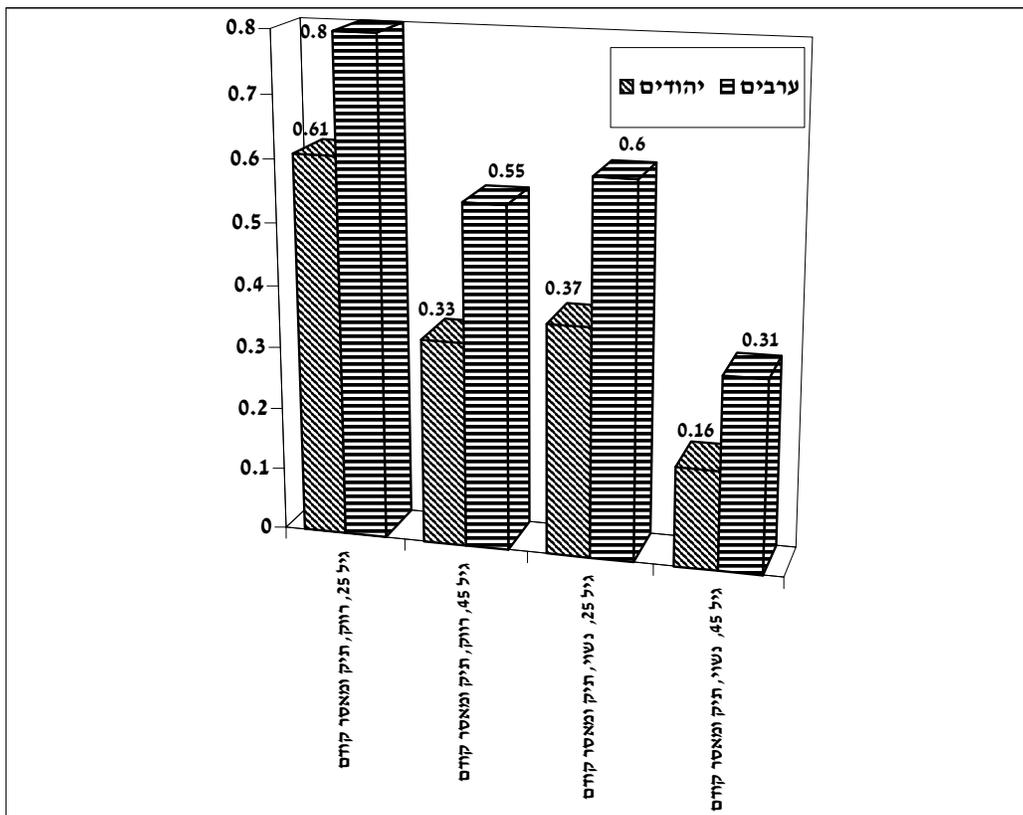
תרשים 1
הסתברות משוערת לסגירת תיקים בקרב יהודים וערבים

תרשים 2
הסתברות משוערת להרשעה בקרב יהודים וערבים

תרשים 3
פרופילים נבחרים להסתברות של מאסר - עבירות אלימות

דיון

מתוך הממצאים שהובאו לעיל מסתמנת תמונה ברורה המצביעה באופן עקבי על פערים בין יהודים וערבים בכל שלושת השלבים של קבלת החלטות שנבדקו, ופערים אלה הם תמיד לרעת הערבים. בעוד שממצאים ונתונים על אפליית ערבים לעומת יהודים בתחומים שונים (הקצאת משאבים במישור המוניציפאלי, קרקעות, תעסוקה ועוד) התפרסמו במשך השנים, ותרמו לא במעט לביסוסה של תחושת אפליה כמעט בכל אחד ממעגלי החיים, הרי שרק מעט תשומת לב מחקרית נתנה לסוגיית אי השוויון בין יהודים וערבים במערכת המשפט. בספרו *The Legal Status of Arabs in Israel* מתעד קרצ'מר (1990) את מעמדם החוקי הנחות של ערביי ישראל, ברם עד היום לא נבדקו הלכה למעשה ובאופן כוללני תוצאות תהליכי קבלת החלטות המשפטיות ברמות השונות ובצמתים השונים של מערכת המשפט. מתוך המחקרים שהוזכרו בתחילת דו"ח זה אכן עולה כי קיימים ממצאים המעידים על התייחסות דיפרנציאלית במערכת המשפט לשתי האוכלוסיות. ממצאים אלה משתלבים היטב עם ממצאים ממחקרים אחרים המעידים על התייחסות סטריאוטיפית לאוכלוסייה הערבית בישראל. מחקר אחד שכזה הנו מחקר שנערך על ידי רטנר, פישמן, וויימן (1990) בנושא טעויות בזיהוי ושיוך פנים לעבירות על רקע אתני. במחקר זה נבדקה ההסתברות לביצוע טעויות בזיהוי על ידי עדי ראיה כאשר הזיהוי מתבצע בין אנשים מקבוצות אתניות שונות (יהודים מזרחיים ואשכנזים וערבים)². ממצאי המחקר מצביעים כי שיעור הטעויות הגדול ביותר בזיהוי (בעיקר טעות מסוג II) מתבצע כאשר מדובר בערבים. הנטייה להצביע בטעות על אדם "שהוא כביכול האדם" אותו ראינו קודם גדולה במיוחד כאשר מדובר בערבים. בהמשך המחקר נתבקשו הנבדקים לשייך תמונות פנים של אנשים שונים לקטיגוריות שונות של עבירות. נמצא כי ערבים זוהו בשכיחות גבוהה יותר, גם על ידי נבדקים ערבים, עם קטיגוריות של פשיעה אלימה (רצח, אונס, שוד) בעוד שאשכנזים ואף מזרחיים זוהו עם עבירות פחות חמורות (מרמה, עבירות צווארון לבן וכדו') (Fishman, Rattner, Weimann, 1987).

התפיסה הסטריאוטיפית כי ערבים החיים במדינת ישראל מהווים גורם בעל דרגת סיכון גבוהה, קנתה לה אחיזה לאורך כל שנות קיומה של מדינת ישראל והונצחה כבר בראשית שנות ה-50 בתפיסה שערביי ישראל הנם גייס חמישי. ברם תפיסה זאת לא הוכחה מעולם כנכונה, מתוך כלל התיקים שנפתחו נגד ערבים במדגם במחקר הנוכחי, רק 3.9% מהתיקים היו תיקים בגין עבירות נגד בטחון המדינה. גם כאשר מתבוננים בהתפלגות התיקים בתחום הביטחון על פי לאום, אין בנתונים כדי להצדיק נקיטת צעדים או התייחסות מחמירה כוללת כלפי אוכלוסיית ערביי ישראל (43.51% מהתיקים נגד בטחון המדינה הם של יהודים ו- 56.49% של ערבים). במידה רבה נכון הדבר גם לגבי מידת ייצוגם של ערביי ישראל בכלל תופעת הפשיעה כפי שהיא משתקפת במדגם התיקים במחקר הנוכחי. למעט קבוצת העבירות נגד חיי אדם שבה שיעור התיקים של ערביי ישראל הוא 64.72% מסך כל התיקים במחקר, לא ניכרת בקבוצות העבירות האחרות תופעה של ייצוג יתר. במילים

² במחקר זה נבדקו טעויות משני סוגים: טעות מסוג I - היכולת לזהות פנים של אדם שנראה זמן מה לפני כן. טעות מסוג II - הנטייה להצביע על אדם שכלל לא נראה קודם לכן. מחקר זה נעשה על מנת לאמוד את ההסתברות לטעויות בזיהוי המתבצעות כחלק מהליך הזיהוי הפלילי.

אחרות הנתונים שלפנינו אינם מספקים כל בסיס להשערה כי ערביי ישראל מהווים קבוצת סיכון המחייבת דרגה גבוהה של חשדנות ועוינות, בגלל מעורבותם הבולטת במיוחד בעולם הפשע בחברה הישראלית, ובשל כך זוכים ל"טיפול מיוחד" מצד מערכת החוק והמשפט. ייתכן בהחלט כי התייחסותה של מערכת החוק והמשפט לערביי ישראל היא חלק מהתייחסות חברתית רחבה הקיימת במדינת ישראל הרואה בערביי ישראל נטע זר בחברה הישראלית. דוגמה לתפיסה שכזאת באה לידי ביטוי בסקר דעת קהל, שכפי הנראה אינו היחיד, הקובע כי 56% מהציבור היהודי במדינה לא היה רוצה לראות את ערביי ישראל נוטלים חלק בבחירה הישירה של ראש הממשלה (הארץ, 21 אוגוסט, 1997). נראה כי גם אם ממצאי המחקר הנוכחי אינם מבטאים עמדות גזעניות, ומדיניות אפלייתית של ממלאי תפקידים במערכת המשפט בישראל, הם כן משקפים את האווירה הכללית השוררת בחברה הישראלית ביחסה כלפי הזר והשונה, אווירה שכפי הנראה חלחלה גם לתוך מערכת המשפט במדינה.

חלקו השני של פרויקט מחקרי זה עומד להסתיים בימים אלה והממצאים המובאים כאן הנם לקט מצומצם מתוך מכלול ממצאי המחקר. המחקר נעשה על ידי פרופסור גדעון פישמן ופרופסור אריה רטנר וכלל גם עבודה לצורך קבלת תואר ד"ר אשר נכתבת בימים אלה על ידי גב' חגית תורגימן בהנחיית החוקרים הנ"ל.

מחקר זה מבוסס על 3229 תיקים פליליים אשר נלקחו מארכיוני ביהמ"ש המחוזי חיפה וביהמ"ש המחוזי נצרת מהשנים 1985-2000. במחקר זה נבדקה אינפורמציה רחבה יותר אשר כללה בין היתר פרטים אודות לאום השופט, ולאום הקרבן. מטרת המחקר הייתה לבחון באיזו מידה משפיעים מאפיינים הקשורים לשופט, לנאשם לקרבן, להגנה ולתביעה וכן מאפייני רקע נוספים הקשורים בעבירה על קבלת ההחלטות בהליך הפלילי—הרשעה/זיכוי, הטלת עונש מאסר. הממצאים המובאים כאן הינם ממצאים ראשוניים ממחקר זה ומתייחסים לשופט, לנאשם ולקרבן.

הדוח הנוכחי מתייחס לעבירות אלימות בלבד וכולל את התיקים שכללו: עבירות נגד גוף, עבירות נגד אדם, עבירות מין ושווד מזויין.

הסתברות מנובאת להטלת עונשי מאסר על נאשמים על פי לאום הנאשם/ השופט

שופט ערבי		שופט יהודי		פרופיל העבריין
נאשם ערבי	נאשם יהודי	נאשם ערבי	נאשם יהודי	
.59	.22	.51	.39	ללא עבר פלילי קודם, ללא מאסרים
.80	.44	.74	.63	עבר פלילי קודם, ללא מאסרים
.94	.76	.85	.77	עבר פלילי קודם, מאסר קודם

הסתברות מנובאת לקבלת עונש מאסר על פי לאום שופט, לאום נאשם, לאום הקרבן

פרופיל עבריין		שופט יהודי	
נאשם יהודי		נאשם ערבי	
קרבן יהודי	קרבן ערבי	קרבן יהודי	קרבן ערבי
ללא עבר פלילי, ללא מאסרים קודמים	.39	.51	
עבר פלילי קודם, ללא מאסרים	.63	.74	
עבר פלילי קודם, מאסר קודם	.77	.85	
שופט ערבי			
ללא עבר פלילי, ללא מאסרים קודמים	.40	.14	.46
עבר פלילי קודם, ללא מאסרים	.65	.32	.71
עבר פלילי קודם, מאסר קודם	.88	.66	.90

מתוך הממצאים עולה כי כאשר מדובר בשופטים יהודים ההסתברות המנובאת להטלת עונש מאסר תמיד גדולה יותר אצל נאשם ערבי לעומת עמיתו היהודי (כאשר מפקחים כמובן על סוג העבירה ועל עבר פלילי קודם). ברם כאשר בוחנים מה קורה אצל שופטים ערבים מתגלה תמונה דומה. ההסתברות להטלת עונשי מאסר גדולה יותר תמיד לגבי נאשמים ערבים לעומת עמיתיהם היהודים.

בשלב השני בחנו את הדברים תוך התייחסות ללאום הקרבן. התמונה שהתקבלה כאן הייתה מורכבת עוד יותר. במקרים של שופטים יהודים לא נמצאה כל השפעה מובהקת ללאום הקרבן על ההסתברות המנובאת להטלת העונש. יחד עם זאת נשמרו הפערים בין הנאשמים היהודים לבין הנאשמים הערבים. ההסתברות המנובאת להטלת עונש מאסר הייתה תמיד גדולה יותר לגבי נאשם ערבי לעומת עמיתו היהודי.

במקרים של שופטים ערבים נמצאה השפעה מובהקת גם ללאום הקרבן. במקרים של נאשמים יהודים כאשר הקרבן היה יהודי ההסתברות להטלת עונש מאסר הייתה גדולה יותר לעומת מקרים בהם הקרבן היה ערבי. מגמה דומה מסתמנת גם במקרים של נאשם ערבי. כאשר הקרבן היה יהודי ההסתברות להטלת עונש מאסר הייתה גדולה יותר לעומת המקרים שבהם הקרבן היה ערבי.

ממצאי מחקר זה מצביעים גם הם על העובדה כי באופן קבוע נשמרים פערים בהסתברות המנובאת להטלת עונש מאסר בעבירות אלימות בין יהודים וערבים—תמיד לרעת נאשמים ערבים. ממצאי המחקר שופכים אור על העובדה כי לא רק לאום הנאשם משפיע על תהליך קבלת ההחלטות בהליך הפלילי. לשאלה מיהו הקרבן משמעות לא פחותה. במקרה של שופטים יהודים נמצא כי לאום הקרבן אינו מהווה גורם בעל השפעה מובהקת. ההסתברות המנובאת לקבלת עונש מאסר תמיד גדולה יותר בקרב נאשמים ערבים. מאידך בקרב השופטים הערבים קיימת נטייה מובהקת להתייחס בחומרה רבה יותר (הסתברות מנובאת להטלת עונש מאסר גדולה יותר) במקרים בהם

הקרבת יהודי. כלומר הן אצל נאשמים יהודים והן אצל נאשמים ערבים כאשר הקרבן הוא ערבי
ההתייחסות לעניין העונש פחות חמורה.

- Blumstein, A. (1982). On racial disproportionality of United States prison populations. *Journal of Criminal Law and Criminology* 73: 1259–1281.
- Bullock, H. A. (1961). Significance of Educational Books.
- Brislin, R. W. (1981). *Cross cultural* the racial factor in the length of prison sentence. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science* 52: 411–417.
- C, B.Z., and S. Palmor (1985). The impact of ethnicity on probation recommendation and disposition in Israel. *Justice Quarterly* 2(2): 197–212.
- Cohen, S. (1989). *Crime, justice and social control in the Israeli Arab population*. Tel Aviv: International Center for Peace in the Middle East.
- Farnworth, M., R. Teske, and G. Thruman (1991). *Ethnic, racial and minority disparity in felony court processing*. In *Race and criminal justice*, p. 54–70, M. J. Lynch and E. B. Patterson, eds. New York: Harrow and Heston.
- Fishman, G., A. Rattner, and G. Weimann (1987). The effect of ethnicity on crime attribution. *Criminology* 25(3): 507–523.
- , and J. Soroka (1980). The impact of legal and extralegal factors on judicial decisions. *Society and Welfare* 1980:147–161.
- פרישטיק מרדכי (1983). החשיבות היחסית של מודלים אלטרנטיביים בשיפוט צעירים גילאי 18-21 בבתי משפט בישראל. עבודה לצורך קבלת תואר ד"ר, אוניברסיטת בר-אילן.
הארץ (1989). מכונית ב-500 ש"ח. 12 בינואר, עמ' 13.
____ (1997). יהודים שוללים מתן זכויות לערבים. 21 באוגוסט עמ' 8.
- Hagan, J. (1974). Extra legal attributes and criminal sentencing: An assessment of a sociological viewpoint. *Law & Society Review* 8: 357.
- , and C. Albonetti (1982). Race, class, and the perception of criminal injustice in America. *American Journal of sociology* 88: 329–355.
- , and R.D. Peterson (1984). Changing conceptions of race: towards an account of anomalous findings of sentencing research. *American Sociological Review* 49: 70.
- חגי יחיא, מוחמד, גיורא רהב ומאיר טייכמן (1994). בית משפט השלום ותיפקודו עם המיעוטים בישראל. פלילים (ד'): 157-173.
- חסין יעל ומרדכי קרמניצר (1988). אחידות בשפיטה של עברייני תעבורה. משפטים 18 (1)
- Johnson, G. (1941). The negro and crime. *American Academy of Political and Social Sciences* 271: 93–104.
- Kleck, G. (1981). Racial discrimination in criminal sentencing: a critical evaluation of the evidence with additional evidence on the death penalty. *American Sociological Review* 46 (December): 783–805.
- Klein, S., J. Petersilia, and S. Turner (1990). Race and imprisonment decisions in California. *Science* 247: 812–816.
- Kretzmer, D. (1990). *The legal status of the Arabs in Israel*. Boulder, CO: Westview Press.
- Myers, M. A., and S. Talerico (1987). *The social context of criminal sentencing*. New York: Springer Verlag.
- Nelson, J. F. (1994). A dollar a day: sentencing misdemeanants in New York State. *Journal of Research of Crime and Delinquency* 31(2): 183–201.
- Petersilia, J. (1983). *Racial disparities in the criminal justice system*. Santa Monica, CA: Rand Corporation.
- Rattner, A., Gabriel Weimann, and Gideon Fishman (1990). Cross Ethnic Identification

- and misidentification by Israelis. *Sociology and Social Research* 74(2):73-79.
- . (1996). The effect of legal and extralegal variables on sentencing in Israel. *Justice Quarterly* (13)1:129-149.
- שמלץ, ע., ד. זלצמן (1964). סטטיסטיקה פלילית בישראל, 1949-1962. פרסומי המכון לקרימינולוגיה, הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- Zatz, M. S. (1984). Race, ethnicity, and determinate sentencing: A new dimension to an old controversy. *Criminology* (22)2:147-171.

